ΑΓΝΩΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιωτικῶν ἐπεξεργασιῶν τῶν ἐπισήμων νομοθετημάτων τοῦ βυζ. δικαίου — ἰδίως δὲ τῶν τριῶν συντομωτέρων: Ἐκλογῆς, Προχείρου Νόμου καὶ Ἐπαναγωγῆς — εἶναι ἱκανῶς μέγας, τὴν κατάταξιν δὲ τούτων ὀφείλομεν εἰς τὸν ἱδρυτὴν τοῦ βυζ. δικαίου Zachariae von Lingenthal. Πάντως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιωτικῶν τούτων ἐγχειριδίων δὲν ἐξηντλήθη, ἴσως δὲ ὑπάρχουσιν ἱκανὰ ἄλλα, τεθαμμένα ἐν χειρογράφοις, ἅτινα οὐδαμῶς ἢ ἀνεπαρκῶς ἐμελετήθησαν.

Ἀπὸ ἐτῶν εἶχεν ἐφελκύσει τὴν προσοχήν μου ὁ ὑπ' ἀριθ. 78 (209) κῶδιξ τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιγραφόμενος ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου (Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγ. Ὄρους ἑλλ. κωδίκων, II σ. 9). Ἐκ τῆς αὐτόθι περιγραφῆς ἐφαίνετο, ὅτι πρόκειται περὶ ἰδιωτικοῦ ἐγχειριδίου τοῦ βυζ. δικαίου, ἀλλ' ἡ σύντομος καὶ ἐν μέρει ἐσφαλμένη περιγραφή του δὲν ἐπέτρεπε πλείονα συμπεράσματα τῶν ὅσων συνήγαγον ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ (τ. Ι' σ. 50).

Σήμερον εἶμαι εἰς θέσιν νὰ συμπληρώσω τὰ τότε ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα, θεωρῶ δὲ καθῆκόν μου νὰ εὐχαριστήσω τὸν πανοσιολογιώτατον κ. Μισαήλ, Προηγούμενον τῆς εἰρημένης Μονῆς, ὅστις εἶχε τὴν καλωσύνην νά μοι ἐπιστείλῃ, τῇ παρακλήσει μου, πλείονας πληροφορίας περὶ τοῦ κώδικος τούτου.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἰδιωτικὸν ἐγχειρίδιον (φ. 3ᵃ - 51ᵝ) ἀποτελεῖται ἐκ 34 τίτλων (οὐχὶ δὲ 18, ὡς γράφει ὁ Σπ. Λάμπρος) ἐξ ὧν οἱ μὲν πρῶτοι δέκα ἠριθμημένοι (Α'-Ι'), οἱ ἑπόμενοι ὀκτὼ ἄνευ ἀριθμοῦ, οἱ δὲ τελευταῖοι δεκαὲξ φέρουσιν ἀριθμοὺς Γ'-ΙΗ', πλὴν τοῦ προτελευταίου, ὄντος μὲν ἀναριθμήτου, ἡ ὕπαρξις ὅμως τοῦ ὁποίου ὑπελογίσθη, διότι ὁ μὲν προηγούμενος τίτλος φέρει τὸν ἀριθμὸν ΙϚ', ὁ δὲ ἑπόμενος τούτου: ΙΗ'.

Ἔχει δὲ συντεθῆ τὸ ἰδιωτικὸν τοῦτο ἐγχειρίδιον ἐκ τοῦ Προχείρου Νόμου καὶ τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκλογῆς[1]. Ὁ ἄγνωστος ὅμως συντάκτης τοῦ ἐγχειριδίου τούτου οὐδένα κόπον κατέβαλε πρὸς δημιουργίαν ἑνιαίου κειμένου, ἀλλ' ἀντέγραψεν ὡρισμένας διατάξεις τοῦ Προχείρου Νόμου καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁλόκληρον τὴν Ἰδιωτικὴν Ἐκλογήν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ οἱ πρῶτοι

[1] Δεδομένου ὅτι τὸ κεφ. ΙΙ τῆς Ἐκλογῆς ἔχει διαιρεθῆ, ὡς ἐν τῇ Ἰδιωτικῇ Ἐκλογῇ, εἰς δύο κεφάλαια.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 11:31:37 EEST - 18.190.153.111

14 τίτλοι, ληφθέντες ἐκ τοῦ Προχείρου Νόμου, πραγματεύονται τὰ αὐτὰ θέματα ὅσα καὶ οἱ ἑπόμενοι, οἱ ληφθέντες ἐκ τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκλογῆς. Ἐκτός, ἐὰν σκοπίμως ἠθέλησεν οὗτος ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν αὐτῶν διατάξεων ἐκ τῶν δύο νομοθετημάτων νὰ καταδείξῃ τὰς ὑφισταμένας διαφορὰς μεταξὺ τούτων· ἀμφιβάλλω ὅμως λίαν περὶ τῆς τοιαύτης προθέσεως τοῦ συντάκτου τοῦ ἐγχειριδίου, διότι, ἐὰν τοιοῦτό τι ἐσκόπει, θὰ ἠδύνατο νὰ παραθέσῃ τοὺς σχετικοὺς τίτλους ἐπὶ ἑκάστου θέματος ἐν συνεχείᾳ, οὐχὶ δ' ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει, ἢ θὰ ἠδύνατο, κατὰ τὸ λαμπρὸν ὑπόδειγμα τῆς Ἐπαναγωγῆς, διὰ σχολίων νὰ ὑποδηλώσῃ τὰς ὑφισταμένας διαφοράς.

Δὲν κατώρθωσα νὰ ἐννοήσω τὸν λόγον τῆς παραλείψεως τῆς ἀριθμήσεως τῶν ὀκτὼ μετὰ τὸν Ι΄ τίτλων, ἔτι δ' ὀλιγώτερον τὴν μετὰ ταῦτα ἔναρξιν νέας ἀριθμήσεως καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ Γ΄.

Παραθέτω κατωτέρω πίνακα τῶν 34 τίτλων τοῦ ἐγχειριδίου τούτου μετὰ παραθέσεως τῶν ἀντιστοίχων τίτλων τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἐλήφθησαν οὗτοι:

Τίτλος πρῶτος. Περὶ συναινέσεως καὶ μνηστείας [φ. $3^{α}$ - $4^{α}$ = Πρόχ. Ν. Ι]
Τίτλος $B^{ος}$ [Περὶ ἀρραβώνων μνηστείας φ. $4^{α}$ - $6^{α}$ = Πρόχ. Ν. ΙΙ]
Τίτλος $Γ^{ος}$ Περὶ δωρεῶν μνηστείας [φ. $6^{α}$ - $7^{α}$ = Πρόχ. Ν. ΙΙΙ]
Τίτλος $Δ^{ος}$ Περὶ διαθέσεως γάμων [φ. $7^{α}$ - $9^{α}$ = Πρόχ. Ν. IV]
Τίτλος $E^{ος}$ Περὶ ἀκριβείας γάμου [φ. $9^{α}$ - $9^{β}$ = Πρόχ. Ν. V]
Τίτλος $Ϛ^{ος}$ Περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς [φ. $9^{β}$ - $13^{α}$ = Πρόχ. Ν. VI]
Τίτλος $Z^{ος}$ Περὶ κεκωλυμένων γάμων [φ. $13^{α}$ - $16^{α}$ = Πρόχ. Ν. VII]
Τίτλος $H^{ος}$ Περὶ δικαίου προικὸς [φ. $16^{α}$ - $17^{α}$ = Πρόχ. Ν. VIII]
Τίτλος $Θ^{ος}$ Περὶ ἐκδικήσεως προικὸς καὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς [φ. $17^{α}$ - $19^{β}$ = Πρόχ. Ν. IX]
Τίτλος $I^{ος}$ Ὅτι αἱ δωρεαὶ ἀνατρέπονται [φ. $19^{β}$ = Πρόχ. Ν. XIII]
Τίτλος [...] Περὶ δανείων καὶ ἐνεχύρων [φ. $20^{α}$ - $22^{α}$ = Πρόχ. Ν. XVI]
[Τίτλος ...] Περὶ τοῦ μισθώματος [φ. $22^{α}$ - $24^{α}$ = Πρόχ. Ν. XVII]
[Τίτλος ...] Περὶ παρακαταθήκης [φ. $24^{α}$ - $24^{β}$ = Πρόχ. Ν. XVIII]
[Τίλτος ...] Περὶ διαθήκης αὐτεξουσίων [φ. $24^{β}$ - $27^{β}$ = Πρόχ. Ν. XXI]
[Τίτλος ...] Περὶ διαθήκης ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν [φ. $27^{β}$ = Πρόχ. Ν. XXI]
[Τίτλος ...] Περὶ ἀποκαταστάσεων [φ. $28^{α-β}$ = Πρόχ. Ν. XXXI]
[Τίτλος ...] Περὶ συστάσεως μνηστείας καὶ λύσεως [φ. $28^{β}$ - $29^{β}$ = Ἐκλογὴ Ι]
[Τίτλος ...] Περὶ γάμων νόμῳ - Περὶ γάμων ἐπιτετραμμένων καὶ κεκωλυμένων πρώτου καὶ δευτέρου ἐγγράφου καὶ ἀγράφου καὶ λύσεως αὐτῶν [φ. $29^{β}$ - $33^{α}$ = Ἐκλογὴ ΙΙ α΄- ια΄]
[Τίτλος ...] Περὶ λύσεως γάμων [φ. $33^{α}$ - $34^{α}$ = Ἐκλογὴ ΙΙ ιβ΄- ιγ΄]
Τίτλος $Γ^{ος}$ Περὶ τῆς καταγραφῆς προικὸς καὶ μὴ ἐπιδοθείσης καὶ δικαίου προικὸς [φ. $34^{α-β}$ = Ἐκλογὴ ΙΙΙ]
Τίτλος $Δ^{ος}$ Περὶ δωρεῶν ἀγράφων καὶ ἐγγράφων ἁπλῶς [φ. $34^{β}$ - $35^{α}$ = Ἐκλογὴ IV]

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 11:31:37 EEST - 18.190.153.111

Τίτλος Εος Περὶ τῶν κεκωλυμένων διατίθεσθαι προσώπων καὶ περὶ διαθηκῶν ἐγγράφων καὶ ἀγράφων [φ. 35α - 36β = Ἐκλογὴ V]

Τίτλος Ϛος Περὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων καὶ λεγάτων καὶ περὶ τῶν ἐξ ἀχαριστίας ἐκπιπτόντων [φ. 36β - 38α = Ἐκλογὴ VI]

Τίτλος Ζος Περὶ παίδων ὀρφανῶν καὶ τῆς τούτων κουρατορίας [φ. 38α-β = Ἐκλογὴ VII]

Τίτλος Ηος Περὶ ἐλευθεριῶν καὶ ἀναδουλώσεων [φ. 38β-39β = Ἐκλογὴ VIII]

Τίτλος Θος Περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας ἐγγράφου καὶ ἀγράφου καὶ ἀρραβώνων αὐτῶν [φ. 39β - 40α = Ἐκλογὴ IX]

Τίτλος Ιος Περὶ δανείου ἐγγράφου καὶ ἀγράφου καὶ τῶν διδομένων αὐτῷ ἐνεχύρων [φ. 40α - 41α = Ἐκλογὴ X]

Τίτλος ΙΑος Περὶ παραθέσεως [φ. 41α = Ἐκλογὴ XI]

Τίτλος ΙΒος Περὶ ἐμφυτεύσεων διηνεκῶν καὶ ἐμπεριγράφων [φ. 41β - 42β = Ἐκλογὴ XII]

Τίτλος ΙΓος Περὶ μισθώσεων [φ. 42β - 43α = Ἐκλογὴ XIII]

Τίτλος ΙΔος Περὶ μαρτύρων πιστῶν καὶ ἀπροσδέκτων [φ. 43α - 44α = Ἐκλογὴ XIV]

Τίτλος ΙΕος Περὶ διαλύσεων κυρουμένων ἢ ἀνατρεπομένων [φ. 44α-β = Ἐκλογὴ XV]

Τίτλος ΙϚος Περὶ στρατιωτικὰ καὶ ἰδιόκτητα πράγματα καὶ κανστρησίων κέρδη αὐτῷ τυγχανόντων καὶ περὶ κληρικῶν καὶ χαρτουλαρίων καὶ ἑτέρων στρατευομένων [φ. 44β - 46β = Ἐκλογὴ XVI]

[Τίτλος ΙΖος] Ποινάλιος τῶν ἐγκληματικῶν κεφαλαίων [φ. 46β - 51β = Ἐκλογὴ XVII]

Τίτλος ΙΗος Περὶ διαμελισμοῦ σκύλων [φ. 51β = Ἐκλογὴ XVIII].

ΔΗΜ. ΓΚΙΝΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/09/2024 11:31:37 EEST - 18.190.153.111